

BESTEMT ELLER UBESTEMT FORM?

Substantivene kan være i bestemt eller ubestemt form på norsk. Vi har noen absolutte regler for hvilken form vi skal bruke, men tre viktige distinksjoner hjelper oss også når vi skal velge korrekt form. De er:

Ny informasjon – kjent informasjon
Generell – spesifikk
En av mange – unik

Vi starter med de absolutte reglene.

Alltid ubestemt form

Etter *possessive pronomener* og *possessive uttrykk*:

Det er min bil.
Det er Toms bil.
Norges beste restaurant.

Etter *mange, mye, ingen* og vanligvis etter *tall*:

Han spiser mange epler og drikker mye brus.
De har ingen barn.
Jeg leste seks bøker i ferien.

Etter *hver* og *hvilken*:

Han trener hver dag.
Hvilken bok liker du best?

Alltid bestemt form

Foran *possessive pronomener* og *possessive uttrykk*:

Det er bilen min.
Det er bilen til Tom.

Etter *den/denne, det/dette* og *de/disse*:

Jeg vil ha den jakken.
Disse skoene er fine.

Etter *mange av, mye av, ingen av* og *tall + av*:

Han spiste mange av eplene og drakk mye av brusen.

Ingen av barna var der.

Jeg har lest to av bøkene.

Ny informasjon - kjent informasjon

Vi bruker ubestemt form når vi introduserer ny informasjon. Etterpå bruker vi bestemt form når vi refererer til denne informasjonen. Et eksempel:

Tom har en bil. Bilen er dyr. Han liker å kjøre bilen.

Jakob har også en bil. Den er også dyr. Bilene er dyre.

Først introduserer vi *en bil* i historien. Bestemt form (*bilen*) forteller at vi snakker om Toms bil, ikke en annen bil. Leseren vet hvilken bil det er. Derfor bruker vi bestemt form. Etterpå introduserer vi Jakobs bil. Det er ny informasjon. Leseren kjenner ikke Jakobs bil. Derfor bruker vi ubestemt form. Nå kjenner leseren Toms bil og Jakobs bil. Derfor bruker vi bestemt form i *Bilene koster mye*. Leseren forstår: "Toms bil koster mye, og Jakobs bil koster mye."

Vi bruker vanligvis ubestemt form etter "*Det er...*" fordi denne strukturen introduserer ny informasjon:

Det er en mann der borte. Mannen heter...

Er det en hund eller en katt? Jeg tror at det er en katt.

"*Det er...*" introduserer ikke alltid et nytt substantiv, men noen ganger kan et adjektiv gi ny informasjon om substantivet. Da må vi bruke ubestemt form selv om substantivet ikke er ny informasjon:

Tom har en bil. Det er en fin bil.

Generell - spesifikk

Ubestemt form refererer til noe generelt, og bestemt form refererer til noe spesifikt:

Katter liker ikke hunder. (generelt: alle katter og alle hunder)

Kattene liker ikke hunder. (spesifikke katter – alle hunder generelt)

Kattene liker ikke hundene. (spesifikke katter – spesifikke hunder)

Når vi skal velge ubestemt eller bestemt form, er dette et viktig spørsmål: "Vet leseren hvilken bil/bok/sjokolade... jeg snakker om?" Vi bruker bestemt form når svaret på spørsmålet er "ja". I eksempelet med Toms bil introduserer vi bilen først. Derfor vet leseren hvilken bil vi snakker om. Noen ganger har leseren informasjon fra konteksten. Et eksempel:

Du har bursdag, og en venn gir deg to sjokolader. En sjokolade har nøtter, og en sjokolade har ikke nøtter. Neste dag møter du vennen, og du sier:

Takk for sjokoladene. Jeg liker vanligvis ikke sjokolade, men jeg likte sjokoladen med nøtter.

Bestemt form i *sjokoladene* forteller vennen at du snakker om spesifikke sjokolader: Sjokoladene fra vennen. Vennen vet dette fra konteksten, og bestemt form sier: "Du vet hvilke sjokolader jeg snakker om." Ubestemt form i *Jeg liker vanligvis ikke sjokolade* forteller: "Jeg snakker generelt om alle typer sjokolade." Vennen forstår: "Han snakker ikke om sjokoladene fra meg." Etterpå snakker du om en spesifikk sjokolade: sjokoladen med nøtter. Derfor bruker du bestemt form.

En geografisk definisjon forteller ofte at vi snakker om noe spesifikt. Derfor bruker vi vanligvis bestemt form foran en geografisk definisjon:

Gatene i Paris er pene.	(spesifikke gater: i Paris)
Barna på skolen er flinke.	(spesifikke barn: på skolen)
Koppene på bordet er hvite.	(spesifikke kopper: på bordet)

En av mange - unik

Vi bruker bestemt form når vi snakker om noe unikt:

Sola er varm.	(Vi har bare éi sol.)
Jeg har vondt i ryggen.	(Jeg har bare en rygg.)
Hvordan er været i Oslo?	("Vær" er et unikt fenomen.)

Et adjektiv kan gi ny informasjon om et "unikt" substantiv. Da må vi bruke ubestemt form hvis adjektivet står foran substantivet:

Han har en sterk rygg.

Bestemt form betyr ofte "det finnes bare en", men ubestemt form betyr ofte "én av mange":

Bergen er en by i Norge. (= Bergen er en av mange byer i Norge.)
 Bergen er byen i Norge. (= Det er bare én by i Norge: Bergen.)

Det er mange byer i Norge. Derfor er ikke eksempelet *Bergen er byen i Norge* logisk korrekt.

Kollisjon mellom distinksjonene

Disse tre distinksjonene kolliderer noen ganger. Vi starter kanskje teksten med å snakke om et spesifikt universitet. Da er det både ny informasjon (= ubestemt form) og spesifikt (= bestemt form). Det er vanskelig å gi absolutte regler for prioriteringen av distinksjonene, men vanligvis er prioriteringen slik:

1. en av mange – unik
2. generell – spesifikk
3. ny informasjon – kjent informasjon

Derfor må teksten om et spesifikt universitet starte med bestemt form:

Jeg studerer på universitetet i Trondheim. Det heter NTNU.

Derfor må vi også ha ubestemt form i *Bergen er en by i Norge*. Vi har en geografisk definisjon (*i Norge*), men Bergen er en av mange byer, og det er viktigere når vi velger form.

Idiomatiske uttrykk

I noen uttrykk bruker vi vanligvis ubestemt form. Her er noen eksempler:

gå på kurs/jobb/arbeid
 gå/være på kafé/kino/restaurant...
 reise med buss/fly/tog...
 ta buss/fly/tog...
 kjøre bil
 spille gitar/piano/tromme...
 ha tid til
 til frokost/lunsj/middag

I mange andre uttrykk bruker vi vanligvis bestemt form, for eksempel:

gå på skolen/i barnehagen

studere/jobbe på universitetet
gå/være i kirka
en gang i uka/månedet/året

Her er to viktige tidsuttrykk med bestemt og ubestemt form:

om sommeren	(= hver sommer)
i sommer	(= denne sommeren)

Vi bruker ubestemt form i navnet til mange berømte steder. Bestemt form kan ofte bety noe annet:

Det hvite hus	(= presidentens hus i USA)
Det hvite huset	(= et spesifikt hus som er hvitt)
Den røde plass	(= plassen foran Kreml i Moskva)
Den røde plassen	(= en plass som er rød)